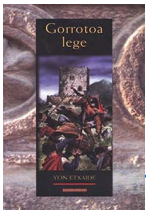
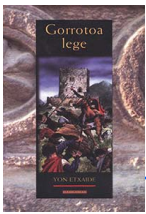


Hiztegitxo

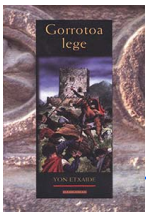
Hobeto irakurtzen laguntzeko



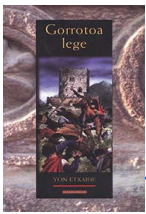
| | | |
|---|--|-------|
| adabegi 'adarbegia, adarrondoa' | «Oñaztar gazte zainbihurria ez ezik, Jaun Petri Urtiz ere ohartu zen (...) Abendañotarren aizkorak topatu zuen adabegi desegokiaz.» | (193) |
| adatsa urdindu 'adinagatik ilea kolorgetu' | «Berrogeita bost urtetsu zituen eta adatsa sobera urdintzen hasia, beharbada (...) bere izakera zainbizi eta sukorrak eraginda.» | (183) |
| adimin 'zelatan bezala, jakinminez' | «...jakingurak hazkura eraginik, lotara joan beharrean, ate gibelean gelditu zen adimin .» | (211) |
| aditzea izan 'entzutetik jakin edo ezagutu' | «— Aditzea dudanez , berak hil erazi omen zuen Azeari Landetako bizkarretik. | (322) |
| agindunahi 'agintaria, aginduak eman zalea' | «Hau ez baitzen batere agindunahia eta otxan-otxan makurtu zitzaion bere amonari.» | (46) |
| agintari 'aginduak eman zalea' | «Andre Mari Urtiz aiurriz latza zen eta agintaria biziki.» | (29) |
| ahoragarri 'gustagarria' | «Olasoko etxeoandreak janaririk zapoetsuenak eta ahoragarrienak atera zituen, edaririk gurienez lagundurik...» | (27) |
| aienatu 'uxatu, aldendu' | «...zurbil, margul eta mutu gelditu zen, bizia gorputzetik aienatu balitzaio bezala...» | (220) |
| aihetz 'aihotza, ganibet handia' | «...eta hau esanaz, gerritik zintzilik zeraman aihetz bat eskuratu zion.» | (115) |
| aitatzulo 'aitazuloa, aita oso maite duena' | «Hiru alabak aitatzulo bilakatu ziren eta Matxin, berriz, amatxulo.» | (156) |
| aitatzako 'aitordea' | «Ikas ezan hire anaia nagusi eta aitatzakoa denari begirunea edukitzen.» | (337) |
| aitzi 'aurka' | «...baina Otxoak, bidez edo bidegabe (...) bazizun aitaren aitzi errebelatzeko eragingarri bat...» | (264) |
| aiurri 'izaera, nortasuna' | «Andre Mari Urtiz aiurriz latza zen eta agintaria biziki.» | (29) |
| akiakula 'aitzakia' | «Beren buruei sendo erizten zienean, edozein aitzakia edo akiakula aski izaten zuten etsaiaren gainera ustekabean erortzeko.» | (119) |
| alaena 'halakoa' | «Aurpegiak salatzen hau, hire usakume aurpegiak hain zuzen ere, itxurati alaena!» | (93) |
| alazan 'gorria, kanela kolorekoa' | « Alazan koloreko bere zaldi lirain eta bikainean zihoalarik, haizeak leunki zerabilkion ertze gorritz apaindutako kapa sendoa.» | (30) |
| amilka erori 'bilin-bolaka, iraulka jausi' | «Areago: gezi edenduek ez zuten ikutu ere egin, bere etsaiek hala uste izanarren amilka erortzen ikusi zutenean.» | (232) |
| antxintxika 'lasterka, korrika' | «...hura Mondragoera iritsi baino lehen, bagoazke denok antxintxika , bi su artean sakailduak izan gura ez badugu...» | (278) |
| antze 'trebea, jaioa' | «...Jaun Gomiz, ostera, indartsu izateaz gainera, maltzurkeria, legunkeria eta nahastakeria antzeetan maisu zen...» | (112) |
| antzi egin 'hasperena egin' | «—Nork daki Jaun Matxin Ganboakoaren bitartez barkamenik iritsiko ote genukeen! — antzi egin zuen Joanikotek errukarri.» | (311) |
| apentza 'mendekua' | «Halakoxea izanen da Butroeren apentza ! Harririk ez harri gainean!» | (127) |
| apeta 'kapritxoa' | «...kunplimentu eta opaespen klase guztiak izan zituen berarekin (...) Jaun Matxinen gurari eta apeta guztiak mukuru bete araziz.» | (100) |
| aratz 'garbia' | «Ene hitzak elur malutak bezain aratzak izanen dira.» | (215) |
| arba 'abar xehea, palua' | «...oinazetan lehertzen hasitako arba kimu samurrak etengabe eta oldartsu hazten ari ziren bizibeharraren kemenak eraginda.» | (265) |
| arranbel 'arkua' | «...zuzi irazekiek —gutziz ere arranbelen eraginez jaurtikiak—, (...) leihoetan sartuz bete ohi zuten beren egitekoa.» | (302) |



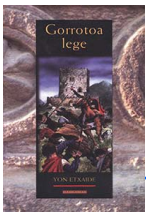
| | | |
|---|---|-------|
| arranditsu 'harro' | «...arnasa lasai hartu zuen Jaun Txeru Beleiz bere gudariekin hirian arranditsu sartzen ikusi zuenean...» | (240) |
| arre 'iluna, kolorgea' | «...Jaun Petri Urtizi biderik bihurrienak eta arreenak zilegi zitzaizkiola bere handigoseak agindutako helburura iristeko.» | (223) |
| aspilera 'leiho gisako begiratokia' | «...leiho luze-estuekin konbinaturik, aspilerak eta tronerak zituen txairoki sakabanatuta.» | (252) |
| atotsi 'hartu' | «...emakume ezkonduak oro kalean, edo etxean, arrotzik atotsi behar bazuten, buru-janzkiren bat gabe ez baitzitezkeen ager...» | (96) |
| atendu 'ahantzi, ahaztu' | «...ederki mintzatu zen euskaraz hamar-hamabi urtetara arte. Gero (...) baldartu egin zen, baina ez zitzaion erabat atendu sekula.» | (72) |
| atzipetu 'iruzur egin, ziria sartu' | «Baina Eneko Kanpain atzipetua izan zen, zeren (...) surtatik atera ziren zaldunen artean ez baitzegoen Jaun Gomiz Butroeko.» | (307) |
| ausiabantza 'hondamena/nahastea, korapiloa' | «Aldi hartako bertsolari batek (...) honela kantatu zuen Ahaide Nagusiaren ausiabantza ...» | (168) |
| auzi-mauzi 'gatazka, eztabaida, nahastea' | «...mintzagaia (...) laster asko pipertu zen (...) auzi-mauziak eta herriko eskandalurik nabarmenenak gozaro lardaskatuz...» | (30) |
| axanpa 'ardura, larritasuna' | «Domikuk agindu zion (...) beren mendekua jausten zen unetik, kezka eta axanpa guztiak aienatuko zitzaizkiola.» | (222) |
| axut egin 'erronka jo, ahaikatu' | «— Hain zuzen ere, horregatik ez dut ezpata zorrotik atera axut egiteko .» | (50) |
| azkon 'eskuz botatzeko gezi txikia' | «Butroetarrek, beren luebaki eta oholesietatik, azkonak , geziak eta tankerako iskilo jaurtigarriak zaparradan botaz egin zien harrera.» | (58) |
| aztal 'ezproina, zaldiak ziztatzekoa' | «Zaldunek aztalei eragin zieten eta abereek ere, irrintzi batzuk egin ondoren, gazteluko bideari ekin zioten zakur taldeari jarraiki.» | (69) |
| baiarte 'ohatila, gaisoak eramateko' | «... baiarte batean ipiniz —denen artean zekarten bakarra behar estu baterako—, bi gizonen artean eraman zuten.» | (308) |
| balizko 'posiblea, litzatekeena' | «...haren balizko erauntsietatik defendatzeko, gazteluak sendotu eta gogortzea zen lehendabiziko egitekoa.» | (320) |
| baratxe-baratxe 'poliki, astiro, emeki' | «...trostan alderatu zen eta hemendik gaztelurainokoa baratxe-baratxe egin zuten, zaldiei sosegu eta patxada ematearren...» | (252) |
| baratz 'emeki, geldiro' | «Atzerrian — otserri delarik —, oina baratz ipini behar, labainduko ez bada...» | (84) |
| begietsi 'so egin, begiratu' | «Ekaitz ugaldeak pasako dituk eta zume landareak tinko iraunen dik, bazterretako hondamena irriabar iskiriosu batez begietsiz .» | (231) |
| behaztopo egin 'estropozu egin' | «...ibili zen zaldiz ilargipean (...) trosta bizi batean, nahiz eta abere kupigarriari behaztoporik ugari egin erazi.» | (175) |
| behazun 'gibelaren isurkari mingotsa' | «...bere jazki liluragarriaren azpian, ezti gozo ordez, sarritan, behazuna egoten baita gorderik.» | (90) |
| behinbat 'beste behin, berriz' | «...abagune honetan ere lortu zuen Jesus Jaunaren parabolako belar gaiztoa behinbat gehiago garaile irtetea.» | (57) |
| behinola 'behin batean, behin' | « Behinola , gurdi bat egurrez txit zamatua lohietan josita gelditu omen zitzaion baserritar bati eta egin ahalak eginda ezin atera...» | (179) |
| beinepein 'behinik behin, behintzat, | «Hark, beinepein , ez baitu aurpegirik estaltzen honek bezala...» | (192) |
| belaunez belaun 'belaunaldiz belaunaldi, gizaldiz | «Sarritan, Ahaide Nagusien arteko haserregaiak belaunez belaun lerratzen ziren...» | (59) |
| belzkeria 'azpikeria' | «...haren azkeneko hitzak zorrotzak ez ezik zemaikorrek izan baziren ere, ez zuen zalantzarik (...) egin zion belzkeriaz .» | (220) |
| beratu 'bigundu' | «Zorigaitz ikaragarri haren eragitez, Butroeko jaunaren bihotz idortua, zaildua, gogortua, beratu zen haur batenaren antzo...» | (126) |



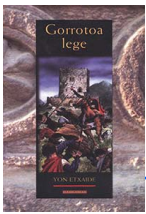
| | | |
|---|--|-------|
| berebiziko 'apropos, ederki' | «Horra, bada, Butroeko etxeoandre xaharra Muxika jauregiko aginte-makilaz jabeturik berebiziko! » | (46) |
| berinaki 'beirazko egitura' | «...gazteluaren hormalde nagusira jotzen zuten arkudun berinakiak , Testamentu zahar eta berriko irudiz apaindurik.» | (96) |
| bertan behera utzi 'bere hartan utzi, abandonatu' | «Ez zuten lortu gazteluak egiteke bertan behera uztea, baina bai (...) Abendañotarrak eta ez Butroetarrak lurralde haietan agertzea.» | (56) |
| betizu 'hezikaitza, basatia' | «...lagunartean bere burua agertzeko lehiarik agertzen ez bazuen ere, ez zen herabez gordeka ibiltzen zenetako betizua .» | (291) |
| bidez besteratu 'itzuri, aldendu' | «Honek, aurreneko galdealdian, neure jakingurari igarririk, ez jakinarena eginaz, mintzagai perilsua bidez besteratu zian.» | (299) |
| bilbatu 'asmatu eta ondu' | «Begoñatik Butroeraino inorekin mintzatu gabe joan zen, zeharo lelotua, bere mendeku ikaragarria bilbatu nahian.» | (129) |
| bilin-bolaka 'iraulka, biraka bezala' | «...Joane erraldoiaren gorputza erreka amildegian behera bilin-bolaka jausi zen ikaragarrizko abiadan.» | (232) |
| bilintzi-balantza 'duda-mudatan, ezbaian' | «Bazekien, Jaun Matxin Ganboako aspaldian zebilela bilintzi-balantza , erdi posturan irauan nahirik, ez honen ez haren alde.» | (250) |
| biloz 'biluzia' | «...beso bilozak mutilaren lepora luzatuz, laztanka eta musuka hasi zitzaion, maiteminez etsita dagoenaren zoramenez.» | (292) |
| bipil 'ausarta, kementsua, adoretua' | «— Jaun prestuak, Butroetar eta Guraiatar aitonen seme eta gudari bipilak! » | (243) |
| buru egin 'aurre egin, aurka egin' | «Jakin al duk eraso noiz hasi zen eta noiz bukatu? Gaztelarrek etsaiari buru egin zioten ala ez?» | (120) |
| deiadarka 'oihuka, agirika' | «...alaitasunak eta baikortasunak berpizturik (...) deiadarka aditzera eman nahirik ari zen bere gaztetan joana.» | (48) |
| derrior 'nahitaez, ezinbestean' | «...hiru semeak ezkonarazteko (...) gizona zkorik sortu ez zen jaurgoak begiz jo behar derrior .» | (81) |
| deslai 'abandonatua, bere hartan utzia' | «Madalenako ate inguruan abere deslai ugari aurkitu zuten...» | (310) |
| desordu 'ezordua, desgaraia' | «— Nor zaitugu eta zerk zakartza desordu hauetan?» | (114) |
| dirdai 'distira' | «...Jaun Ardoren berotasun dirdaiak eraginik, bertsoak ere oparo kantatu zituzten arrats luze hartan...» | (47) |
| dobla 'sos, txakurrandi' | «...honetarako dirua behar zuen, dirua barra-barra, eta bere aitagarrebari ezin zion " dobla " bat atara.» | (125) |
| donetsi 'saindua, santua' | «Baina, arba donetsiok ez zuten ahalmenik izango Arrasateko hiria egur-ikatz bihurtzetik libratzeko...» | (300) |
| edendu 'pozoitsua' | «— Ez al din beste esanbarririk hire mihingain edenduak? » | (77) |
| edoski 'xurgatu, edan' | «Ahaide Nagusien eskolako irakaspide txarrak oro edoski zituen Jaun Gomizek txipi-txipitandik...» | (59) |
| egoiliar 'biztanlea' | «...giro tristatu honetan oturuntz aldietako isiltasunak hilobietako egoiliarrena zirudien...» | (130) |
| elbi 'eulia' (gipuzkeraz) | «...eta bazirudien elbiak azukretan bezain gozo zebiltzala elkarri kunplimenduak eginaz...» | (252) |
| eleguri 'hitz gozoa, leuna' | «Gainera, Begi Urdinarekin ere eleguri eta pipertsuak erabili zituen...» | (326) |
| eli 'abere taldea' | «... gero Aramaion sartu zen su eta gar, baserriak eta etxeak erreaz, eliak ostuz eta uztak hankapean hartuz.» | (166) |
| elkor 'antzua, fruiturik ematen ez | «Tankera honetan jaso zuen bere ahots sumindua, baina bere kexa oihuak oro lur elkorrean jausi ziren.» | (236) |



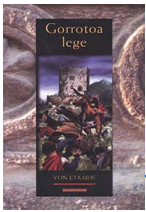
| | | |
|---|--|-------|
| ematen egin 'errenditu, etsi' | «Handikan laster, Lazkaotarren gudariak ematen egin zuten, nik ahal dakit zenbat jende galdu ondoren" .» | (23) |
| endore 'alkatea' | «Jaun " Endorea "k behean espero zaitu hilotzekin zer egin behar den erabakitzeko.» | (120) |
| enuldurik 'kolorgeturik, zurbildurik' | «...seme honen eginak bizi-bizian ikusten baitzituzten eta beronen aurrekoenak marguldurik, enuldurik , ahuldurik...» | (60) |
| erabili 'gogoetatu' | «— Zure aitari buruz kezka bat al darabilzu ?» | (102) |
| eragingarri 'eragilea, bultzagarria' | «...bazen beste eragingarri nagusi bat elkarrenganako konfidantza kamozteko eta (...) zuka mintzarazteko.» | (37) |
| erauntsi 'berriketa, "zaparrada" | «...alegia, ezkontza bidez hurbiltzeko asmoari, honela ekin zion erauntsian osoro berotua...» | (105) |
| erdietsi 'lortu' | «Gurenda gehienak bere berotasunari, jaiotasunari eta bularkoitasunari esker erdietsi ziren...» | (139) |
| ernai 'erne, adi' | «Izan ere, deabrua beti ernai baitago urritz oloa nola ereingo...» | (56) |
| erpin 'muturra, punta' | «...eguzkiaren izpi txepel eta pattalak zelai zabaletan, muino gainetan eta mendi erpinetan bakarrik kokatzen ziren nagiro...» | (122) |
| errebera 'erraz erretzen dena' | «...Leizamongo gaztelua —zuhaitz enbor errebera bailitzen— tximista kiskalgarriek hausterre bihurtu zuten.» | (125) |
| erreta 'haserre, suminduta' | «— Baina, ez al diat esaten errugabe dela? — anaiak arrebari erreta .» | (336) |
| errezel 'zapi beltza' (velo) | «...etxetik ateratzen zenetan bezala zimurrak ezin disimulatu baldin bazituen ere errezel baten azpian...» | (48) |
| eskualdi 'boterea' | «...gutxiesten zituzten (...), zeren leinargiz eta eskualdiz beren goi-mailarik ez zutenekin ez baitzuten berdin zurrean ari nahi.» | (14) |
| eskuarki 'gehienetan, arruntean, normalean' | «Bidea, eskuarki , laua da, nahiz eta tarteka, muino apal batzuk zeharkatzeko, zenbait gorabehera leun eduki.» | (66) |
| espa 'jelosia, inbidia, bekaitza' | «...amore eman zuen, nahigabe haundiz, ordea, eta aitaganako espa beterik, zeren bere ametsa (...) ospea irabaztea baitzen.» | (118) |
| espatsu 'jeloskorra' | «...galdetu zion lasaituagoxe Ugartezabalgo jaun espatsuak .» | (76) |
| etsaitzako 'etsaitzat hartzen dena' | «...bere bi etsaitsakoak hilez geroztik —etsai titulurik ere ez baitzezaketen merezi—, satorrak antzo gordetzen zuen bere burua...» | (358) |
| etsigaizto 'temati, petral' | «— Osaba —ekin zion Presebalek etsigaizto — ...» | (131) |
| eutsi 'hartu, tori' | «— Urde alaena! (...) Eutsi , ba! —deiar dar egin zuen arrebari amorraturik masaileko bat emanaz.» | (337) |
| exolezarena egin 'axola gabearena egin' | «...erantzun zien Butroetarrak exolezarena eginaz ...» | (171) |
| gabetanik 'gabe, barik' | «— Ez, Oneka (...), gurasoek agindu gabetanik nahi genuke zure baiezkoa... Bihotzak aginduta, alegia.» | (109) |
| gailen 'gorena, nagusiena' | «...hots, mendekua, dorreetxetako zapelaitz haien ohorezko legerik gailenena baitzen.» | (81) |
| gaitzitu 'haserre erazi, molestatu' | «— Hiri barrutik alde eragiteraino gaitzituko dizkiagu Butroeko saikumeak.» | (230) |
| gal-gal 'irakiten, sutan' | «Butroek eta Abendañok, elkarrenganako gorrotoz gal-gal , zakurkatu ziruditen, nork nori ausiki egingo...» | (64) |
| galaia 'gorteatzailea' | «Baina, Mari Gabonek, mutilekin txoratil jostatu arren, ez zituen aintzakotzat ere hartzen bere galaiak ...» | (328) |



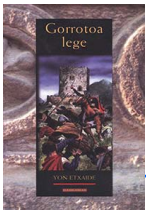
| | | |
|--|---|-------|
| galanta 'itzela, izugarria' | «...gau erdi afari hau ez zen orritsetan eman ohi zuten otordu luze eta astun horietakoa, tripajai galanta zeritzaiokeena, alegia...» | (181) |
| galdatu 'arragoan egina' | «...bere bidaidetik leialena zeraman, hots, Toledoko altzairuz galdatutako ezpata distiratsua; beronen helgailua eta zorroa...» | (95) |
| galetsi 'galdutzat eman edo eduki' | «...erabat galetsi behar izan zuen hainbeste aldiz euskaldun zentzugabe haien odolak gorritutako eskualdea.» | (204) |
| galgarri 'kaltegarria' | «Emakumeak, hain dira buru galgarriak! » | (324) |
| gandu 'lausoa' | «Baina, zorigaitzez, gandua gero eta argiagotzen ari zait eta nik nahi ez nukeena nagusiagotzen.» | (103) |
| garaitia 'garaipena' | «...ekin zion Jaun Matxinek barruan sentitzen zuen garaitiaren atsegina ezin gorderik —.» | (53) |
| gaurgero 'gaurdanik, gaurkora, jadanik' | «Zin egiten diat, bada, neure larrurik ez dukela ikutuko gaurgero .» | (77) |
| gerizatu 'babestu' | «Jaun Peru Abendañokok eskualdi osoa eman baitzion beronen eskubide eta interesak gerizatze ko...» | (223) |
| geroxe 'apur bat geroago' | « Geroxe , bere guda-mutilengana zuzenduz, honelatsu deiadar egin zien...» | (122) |
| gezi 'eskuz/arkuz jaurtikitzeko | «Butroetarrek, beren luebaki eta oholesietatik, azkonak, geziak eta tankerako iskilo jaurtiagarriak zaparradan botaz egin zien harrera.» | (58) |
| gomitatu 'gonbidatu' | «...Gomiz Onzalutxek Ugarteزابalgo jaun-andre gazteak Aramaioko bere dorretxera gomitatu zituen bolara bat pasatzeko...» | (75) |
| gurenda 'garaipena, garaitia' | « Gurenda gehienak bere berotasunari, jaiotasunari eta bularkoitahunari esker erdietsi ziren...» | (139) |
| guri 'leuna' | «...janaririk zaporetunenak eta ahoragarrienak atera zituen, edaririk gurienez lagundurik, arrotzen omenez emandako afarian.» | (27) |
| gutziagarri 'gutiziatura, desiratura' | «...ez zeuden (...) jangar, baina, hala ere, luzaro samar itxaron behar izan zuten oilo zopa bero eta gutziagarria atera arte...» | (66) |
| gutzizko 'ezer falta ez duena' | «Muxikako amona-bilobek prestatu zuten oturuntza Jaun Matxin Ganboakoaren omenez, gutzizkoa izan zen.» | (47) |
| habaila bizian 'abiada handian, arrapaladan' | «...Elgeta eta Angiozartik behera zetozen habaila bizi-bizian Mondragoeko hiria hesitzera.» | (249) |
| haga 'habea' | «Ziur naiz (...) geronen begiko haga ikusten eta aitortzen bagenek eta ez hurkoaren begiko lastoa, aspaldi lirakeela eginik onezkoak.» | (52) |
| handiputz 'harroa, harroputza, hantustea' | «...konde zeritzoten beren buruei eta hartarako irritsak eraginda, hala esanarazten zien beren menpekoei kondena handiputzok .» | (239) |
| hanpatu 'puztu' | «...jarraitu zuen Andre Elbirak garaipenaz hanpatua —.» | (108) |
| harilkari 'harirako tresna' | «Aldamenean, harilkari bat zeukan edergarriz apaindua...» | (96) |
| hazkura 'hazgalea' | «...jakingurak hazkura eraginik, lotara joan beharrean, ate gibelean gelditu zen adimin.» | (211) |
| herabe 'lotsa, ahalkea' | «...lagunartean bere burua agertzeko lehiarik agertzen ez bazuen ere, ez zen herabez gordeka ibiltzen zenetako betizua.» | (291) |
| hilduratu 'mindu, mortifikatu' | «Izan ere, mirestekoa baita zure amak zenbateraino hilduratu duen bere burua gure zorianbide malkortsua lautzeko.» | (268) |
| hilkintza 'hilketa' | «Nik, ordea, ezin dezaket hilkintza onetsi eta goretsi, eta gure alderdikeria (...) krudelak erabat bukatzea da ene helburu bakarra.» | (51) |
| horratx 'horra hor' | « Horratx , bada, haren asko makurra...» | (57) |



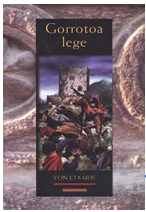
| | | |
|--|--|-------|
| hotsandiz erabili 'aldarrikatu, ozenki agerterazi' | «...mandatu egin zien bere esanekoei, bere larre eskubideak hotsandiz erabiltzeko... » | (227) |
| hurko 'norberaren hurrengoa, bestea' | «Ziur naiz (...) geronen begiko hagea ikusten eta aitortzen bageneki eta ez hurkoaren begiko lastoa, aspaldi lirakeela eginik onezkoak» | (52) |
| hurrenez hurren 'bata bestearen ondoren' | «Hots, Itxusko eta Burde zure zerbitzuan har ditzazula. Orain hemeretzi eta hamazazpi urte dituzte hurrenez hurren... » | (325) |
| ibar-jaun 'merinoa, epailea' | «Izan ere, Ibar-jauna justiziaren izenean ezin zitekeen sar inoren etxean indarrez eta are gutxiago gauez.» | (236) |
| igorri 'bidali' | «Baiezkoan, zalgurdia berak igorriko zien, berei zegokien handikitasunean eta erosotasunean egin zezaten txangoa.» | (326) |
| ihesliar 'iheskaria' | «Gizasemerik erraldoienek eta indartsuenek muga bat izaten dutela jatenean pentsatzen zuen Butroeko ihesliarrak... » | (182) |
| ilunkara 'kolore ilunekoa, iluna' | «...kaputxadun dominozko kapa zabal eta ilunkara bat zeraman...» | (327) |
| inda 'bidezidorra, bideska estua' | «Kalez kale eta indaz inda ihesean doazelarik, (...) erretzen ari diren etxeak oso-osorik eroriko zaizkie burutik behera.» | (285) |
| inguru-minguru 'gutxi gora-behera, hortxe- | «...hogeita bost urteak inguru-minguru zituen gizasemea zen...» | (83) |
| inude 'hazama, umeak hazteko emakumea' | «Amak ekarri zien inudea Oiha haranekoa zuten.» | (72) |
| iraka 'belar kaltegarria/gorrotoa' | «Izan ere, gutartean iraka ereiteari biderik egokiena baderitzok...» | (217) |
| iraka erein 'gorrotoa, ezinikusia hedarazi' | «Izan ere, gutartean iraka ereiteari biderik egokiena baderitzok...» | (217) |
| irakin-irakinean 'bol-bol, bizi-bizi' | «Hain zuzen ere, garenak garelako, irau du gure arteko gorrotoak irakin-irakinean. » | (52) |
| irazeki 'biztua, sutan' | «...zuzi irazekiek –gutziz ere arranbelen eraginez jaurtikiak–, (...) leihoetan sartuz bete ohi zuten beren egitekoa.» | (302) |
| irazle 'idazlea' | «Gaztelako lurretan, irazle hilezkor baten irudimenean, Quijote ameslari hura sortu baino mendetsu bat lehenago...» | (261) |
| irmo 'tinko, gogor' | «Azken hitz bikotea, "hitzez hitz" alegia, ahots sendoagoz oguzi zuen, bere salaketari irmo eusten ziola adierazi nahian.» | (21) |
| irriabartsu 'irribarretsu' | «— Ene, baina! —ekin zion irriabartsu Onetak—.» | (90) |
| irrits 'gutizia, gogo bizia' | «...konde zeritzoten beren buruei eta hartarako irritsak eraginda, hala esanarazten zien beren menpekoei kondena handiputzok.» | (239) |
| iseka egin 'burla egin, trufatu' | «Izan ere, nor dela uste duk Gomiz Onzalutz Butroeko bere lepotik horrela iseka egiteko? » | (96) |
| isilpeko 'sekretua' | «— Ene isilpekoa agertuko diat, bada, ni nor naizen ezagaturik, oraindik igarri ez badiok.» | (295) |
| iskilo 'arma' | «Indarra zuen bere iskilo bakarra...» | (112) |
| iskiriotsu 'isekaria' | «Ekaitz ugaldeak pasako dituk eta zume landareak tinko iraunen dik, bazterretako hondamena irriabar iskiriotsu batez begietsiz.» | (231) |
| isla 'soslaia, perfila' | «Eguna urratzen hasia zen dagoeneko Laintza ibarreko mendien isla gainetik (...) ihesari eman zion...» | (176) |
| istatsu 'distiratsua, dirdaitsua' | «...eguzkiaren aurpegi eder-irritziari bere gailurraldi istatsuan laino zuri eta mehe batzuk tartekatzen zitzaizkion noiz behinka...» | (215) |
| itoiti 'itaxura, itogina' | «Baina bazitekeen (...) gordeleku honetara aldatzea itoiti beldurgarria estali beharrez.» | (310) |



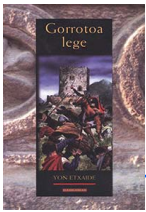
| | | |
|---|--|-------|
| itun 'hitzarmena, paktua' | «Ondorengo egun batean, Mungiako iskribauaren aitzinean, hiru zatidun itun bat firmatu zuten.» | (110) |
| itxurati 'itxurak egiten dituen' | «Aurpegiak salatzen hau, hire usakume aurpegiak hain zuzen ere, itxurati alaena!» | (93) |
| itzul egin 'ekidin, itzuri egin' | «...baratzeko pikupe batean gorde ziren bakartasun zurrian eta begiratu desegokiei itzul egiteko .» | (154) |
| izorra gelditu 'haurdun, umedun geratu' | «Neskaren gurasoek beren alaba etxetik bota zuten, hau izorra gelditu zela jakitean.» | (31) |
| izorrakeria 'sexurako gehiegizko joera' | «Sabelkeria eta izorrakeria –edo hizketa modu leunagoz, jalekeria eta lizunkeria– zituen bizilege...» | (124) |
| janaritu 'elikatu, bazkatu' | «Emakumeak eta fraideak janaritzen dituk horrelako zuntzunkeriez.» | (128) |
| jangar 'gose gabe' | «Gure zaldunak ez zeuden, inolaz ere, jangar , baina (...) itxaron behar izan zuten oilo zopa bero eta gutziagarria atera arte...» | (66) |
| jarrai hakit 'segi iezadazu' (hika) | «Baina, ken ezak longaina astun hori eta jarrai hakit mainu gelara.» | (178) |
| jatenean 'jateko orduan' | «Gizasemerik erraldoienek eta indartsuenek muga bat izaten dutela jatenean pentsatu zuen Butroeko ihesliarrak...» | (182) |
| jaurgo 'jaun lurraldea, inperioa' | «...gerora (...) bere babesean bilduko zituen Butroeko, Muxikako eta Aramaioko jaurgoak .» | (72) |
| joanaldi 'txango, bidaia' | «...bere egitekoek erakarrira hirira zuenean joanaldi , ez zen etxeratuko bere amarekin gutxienez egun pare bat pasatu gabe.» | (213) |
| josita 'itsatsita, lotuta' | «Behinola, gurdi bat egurrez txit zamatua lohietan josita gelditu omen zitzaion baserritar bati eta egin ahalak eginda ezin atera...» | (179) |
| kadentsu 'malenkoniatsua' | «Behin Errigoitiko mendatea igaroz gero, erreka kadentsu honi jarraitu beste lanik ez dago Gomiz Onzalutxen gaztelura iristeko...» | (66) |
| kalakari 'hitzontzia, berbalapikoa' | «...lagundu besterik ez omen zion egin gurdia bultzaka eta tiraka, eta gainerakoak atso kalakarien berriketak omen ziren.» | (180) |
| kamotz 'motza, laburra' | «...hiriaren antzinako izena Leibai omen zen; euskara galtzearekin etorri omen zitzaion, gerora, aldaketa kamotz hau...» | (71) |
| kamoztu 'kamustu, gutxitu, urritu' | «...bazen beste eragingarri nagusi bat elkarrenganako konfidantza kamozteko eta (...) zuka mintzarazteko.» | (37) |
| kaparetasan 'noblezia' | «Aberastasunean eta kaparetasunean Mendiolarrek ez zuten Olasotarren mailarik iristen.» | (13) |
| karranka 'kirrinka' | «Zurezko pasadizua jaisten zen artean, beronen ontzek karranka latz eta bizi bat atera zuten...» | (114) |
| kizkurbera 'kirrua, kiribildua, kizkurra' | «...baina orduko adats kizkurbera lautu egin zitzaion.» | (262) |
| koipe lustre hori 'lausengaria halakoa' | «— Zu beti losintxetan emakumeekin, koipe lustre hori! » | (154) |
| kontaktatilu 'hitzontzia, berbalapikoa' | «Izan ere, nik Ganboatarren artean barreiatuik dauzkadan zelatari eta kontaktatiluek ustegabeko albisteak ekarri baitzizkidatek.» | (85) |
| kordokarazi 'kolokan jarri' | «Jaun Eneko Muxikaren ezkontzak Butroeko jaurgoa indartu ez ezik, etsaiaren indarrak kordokarazi zituen...» | (81) |
| kozkortu 'handi samar egin, hazi' | «...aitak bide bazter batean galdua eta goseak akabatzen aurkitu zuela etaetxera ekarriz mutil kozkortu eta hazi zela.» | (31) |
| kukutu 'ezkutatu, ostendu, gorde' | «...bere zurabula gorriak bota luze batzuren barrukaldean kukutzen ziren.» | (30) |
| kupigarri 'gaixoa, gizarajoa, koitadua' | «...ibili zen zaldiz ilargipean (...) trosta bizi batean, nahiz eta abere kupigarriari behaztoporik ugari eginarazi.» | (175) |



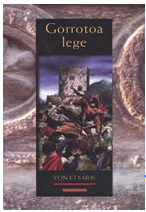
| | | |
|--|--|-------|
| laido 'mesprezua, iraina' | «...zaldun batek bere bizian laido baten mendekua hartzeko abagunerik aurkitzen ez bazuen, semeak hartzen zuen bere gain...» | (59) |
| laidogarri 'laidagarria, iraingarria' | «...Ahaide Nagusi batentzat apalgarri eta laidogarri da horrela mintzatzea, giristino izatetik oso urruti baikabiltza...» | (52) |
| lain 'beste, adina' | «Hain zuzen ere, kaparetasunean Butroeren laingo denik ez zegok...» | (85) |
| laineza 'jarrera harroskoa' | «...Andre Elbirari lainezaz jakin erazi zion, Elgoibarrera txango joateko prestaerak egiten hasteko garaia heldua zela.» | (151) |
| lainoki 'azpikeriarik gabe' | «—Desafio egin nahi badidazu, eskubidean zaude —esan zion orduan Jaun Matxinek lainoki .» | (51) |
| lainotasun 'zintzotasuna, apaltasuna' | «Bere aurpegian ez zen nabari euskaldun arrazari hain bere zaion lainotasun eta prestutasun erakusgarririk.» | (240) |
| lantegia eman 'bizibidea, ogibidea eman' | «...ezkon-saritzat jasotako ondasun meheak lantegi urria ematen zioten eta bere aitarenak, lodiak izan arren, deus ez...» | (351) |
| lardaskari 'nahastaria' | « Lardaskari jaioa, auzilari argia eta konponketari trebea zen...» | (60) |
| lardaskatu 'nahasi, mordoilatu' | «...hauen arteko auzi-mauziak eta herriko eskandalurik nabarmenenak gozaro lardaskatuz eta komentatuz.» | (30) |
| lauhazka 'trostan, arrapaladan' | «...zalduna egin ahalean zetorren, aztalak jo eta zizta, lauhazka bizian, abere gaixoa akabatu beharrez.» | (113) |
| lautu 'erraztu' | «...albisteok egiazkoak baldin badira, gure egitekoa asko lautuko duk.» | (85) |
| leinargi 'linajea' | «...gutxiesten zituzten (...), zeren leinargiz eta eskualdiz beren goi-mailarik ez zutenekin ez baitzuten berdin zurrean ari nahi...» | (14) |
| leinargitasun 'noblezi maila' | «Aipatutako leinargitasun arrazoiaz gainera, bazen beste eragingarri nagusi bat elkarrenganako konfidantza kamozteko...» | (37) |
| lekore 'kanpo, at, bereiz' | «...hiri harresiz lekore gelditzen zen andre Antigoakoaren elizaz jabetu ziren.» | (57) |
| lera 'akatsa, ajea' | «... lera guztiok bere aurrekoetan baino garatuago, haziago eta hanpatuago omen zeuden Gomiz Onzalutxen ariman.» | (60) |
| leratsu 'sutsua, pasiozkoa' | «...poztasun eta alaitasun anaiakor bat zabaldu zuten Ahaide Nagusi leratsu eta oldartsu haien artean.» | (47) |
| lermatu 'ahuldu' | «...ez zezakeen laga seme zaharrenaren senipartea lermatzen , bigarrenkume batek horrela eskatzen ziolako.» | (162) |
| lerratu 'irristatu, labandu' | «Sarritan, Ahaide Nagusien arteko haserregaiak belaunez belau lerratzen ziren...» | (59) |
| limurtu 'goxo-goxo egon' | «Jaun Gomizek, bi gazteak limurtu samartuak zeuden batean elkarri eztiki mintzatuz, zirikatatu nahi izan zion...» | (154) |
| liztor 'intsektu mihiztoduna' | «Loreok, liztor -mihiztoak nahikeriazko gozoa zurrupatu ondoren, bide bazterrean gelditu ziren, zimeldurik...» | (83) |
| lohi 'basatza' | «Behinola, gurdi bat egurrez txit zamatua lohietan josita gelditu omen zitzaion baserritar bati eta egin ahalak eginda ezin atera...» | (179) |
| longaina 'soingainekoa, abrigoa' | «Baina, ken ezak longaina astun hori eta jarrai hakit mainu gelara.» | (178) |
| losintxa 'lausengua, gezurrezko | «Aitor dezagun, gainera, Jaun Estibarizek ez zizkiola losintxaz esan bere ahotik isuri ziren hitz eztiak baizik eta (...) miretsita.» | (28) |
| luebaki 'lurrean eginiko lubana, zulo | «Jauregia gudu gaztelu bihurtu zuten luebakiz eta oholesiz inguraturik...» | (57) |
| mahuka 'manga' | «...upulurda berde-ilun bat zeraman soinean mauka zabalekikoa eta txapela hegaldun bat luma batez gailendurik.» | (32) |



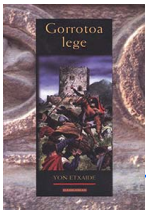
| | | |
|---|--|-------|
| maizter 'errentan dagoena' | «...dorretxea birreraitkitzen ari ziren langileak preso hartuz eta Jaun Gomizen maizterrei kalteak eta hondamenak eginaz.» | (61) |
| maiztu 'ajatua, gastatua' | «...satzen beltzeko soineko dotore baina maiztu samar batez jantzirik etorri zen...» | (327) |
| makur 'azpikeriazkoa' | «...ezin dezaket hilkintza onetsi (...), eta gure alderdikeria setatsu, makur eta krudelekin erabat bukatzea da ene helburu bakarra.» | (51) |
| malmutz 'maltzurra' | «— Ez hago hi azeri txarra —bota zion aldarte onez Butroeko jaun malmutzak —.» | (87) |
| marguldurik 'kolorgeturik' | «...aitonen seme honen eginak bizi-bizian ikusten baitzituzten eta beronen aurrekoenak marguldurik , enuldurik, ahuldurik...» | (60) |
| martzal 'noblea' | «Olasoko jaunaren giza-tankera martzalak , zaldizkako ibilera lirainak eta gorputzaren lerdentasunak miretsirik utzi zituen...» | (90) |
| mataza 'hari nagusia' | «...gure ipuin matazari ez genioke askotan zentzurik aurkituko, aurretikako albisterik nagusienak eman ez bagenitza.» | (74) |
| maxio egin 'maiseatu, iseka egin, trufatu' | «Erauntsiari burua garaiz makurtu behar zaiok, zume landareak ohi duenez, eta gero (...) tantai sustraitsuari maxio egin .» | (229) |
| mehargune 'estunea' | «...Eibarko mehargunean sartuz, irudi zaio bidaztiari kaiola baten barruan sartzen dela...» | (33) |
| menia 'su etena, tregua' | « Menia bolara hartan, Ihoanes Abendañoko, gudu prestaketan edo, Gernikara, Arteagara eta Bermeora heldu zen laurogei gizonekin.» | (57) |
| mihizto 'narratzen bi puntadun mihia' | «Loreok, liztor- mihiztoak nahikeriazko gozoa zurrupatu ondoren, bide bazterrean gelditu ziren, zimeldurik...» | (83) |
| mirabe 'otseina, zerbitzaria' | «...bere biloba bialdu zuen Butroera bere mirabeak eta tresnak erakartzeko...» | (46) |
| morroilo 'kandatua, giltza' | « Morroilopean egindako ilunaldiaren ondoren, beretzat zitekeen ametsik zoragarriena...» | (75) |
| moxal 'zaldi gaztea' | «Onean nahi ez badu, txarrean izango da. Neure zigorrak aguro heziko du moxal urruza.» | (338) |
| mukuru 'erabat, guztiz' | «...kunplimentu eta opaespen klase guztiak izan zituen berarekin (...) Jaun Matxinen gurari eta apeta guztiak mukuru betearaziz.» | (100) |
| mustupil 'aurpegiera, itxura' | « Mustupilez , luzatua baino borobildua hobeto zen eta ilez beltz eta kizkurra.» | (240) |
| musu 'aurpegia' | «Eguna urratzen hasia zen dagoeneko Leintza ibarreko mendien isla gainetik eta ilargi bete musu zurbilak (...) ihesari eman zion...» | (176) |
| nagusikeria 'agintekeria' | «...grina klase guztiak (...), baina harrokeriaren seme direnak bereziki — nagusikeria , ankerkeria, zurikeria, norkeria...» | (60) |
| naharotasun 'emankortasuna' | «...baina badituzu, euren orde, ibai zabalak darion eztitasun paregabea eta naharotasun miresgarria.» | (36) |
| no to izan 'emakumezkoa gizon izan' | «Olaso dorrean, egia esan " no zen to ", "oiloa oilar".» | (29) |
| norbaiten galde egin 'norbait ote dagoen galdetu' | «Eneko Kanpain alderatu zen hurren zeukan sailera eta Gomiz Onzalutxen galde egin zien.» | (304) |
| norbere buruaz beste egin 'norbere burua hil, suizidatu' | «...ezezkoa ematen baldin bazion kapaz izanen zela bere buruaz beste egiteko edo komentu batean lurperatzeko...» | (292) |
| nork bere opilari su eman 'nork bere aldera egin, mesede..' | «...auzi asko erabili zituzten eskuartean, bakoitzak bere opilari su emanaz.» | (225) |
| norkeria 'norberekeria' | «...grina klase guztiak (...), baina harrokeriaren seme direnak bereziki — nagusikeria, ankerkeria, zurikeria, norkeria ...» | (60) |
| ñarro 'exkaxa, garrantzi gutxikoa' | «— Etsai ñarroa Butroeko, Muxikako eta Aramaioko jaunarentzat. Alde horretatik ez diagu arriskurik.» | (347) |



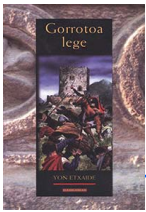
| | | |
|---|--|-------|
| oguzi 'ahoskatu, pronunziatu' | «Azken hitz bikotea, "hitzez hitz" alegia, ahots sendoagoz oguzi zuen, bere salaketari irmo eusten ziola adierazi nahian.» | (21) |
| oguzkera 'ebakera, ahoskera' | «...baina done izenar ez zion bere asabaren oguzkera berbera erasten, honek Peru baitzeritzan bere buruari.» | (239) |
| oholesi 'oholezko hesia, babeserako' | «...beren luebaki eta oholesietatik , azkonak, geziak eta tankerako iskilo jaurtigarriak zaparradan botaz egin zien harrera.» | (58) |
| okitu 'asebete, bete-bete egin' | «Arrasateko jatetxe batera, eta ardoz ongi okitutako batean agindu zion eskatzen zion testigutza eginen zuela...» | (221) |
| oldartsu 'ausarta, kementsua' | «...poztasun eta alaitasun anaikor bat zabaldu zuten Ahaide Nagusi leratsu eta oldartsu haien artean.» | (47) |
| omen 'ospea, ohorea' | «— Gertatuak gertatuta, ezkontza hori onartuko bagenu, gure ohorea eta omena zikindua geratuko litzateke.» | (336) |
| onibar 'ondasuna' | «...legeak erauziak edo geldituak baitzeuden honen onibarrak .» | (351) |
| ontz 'ate orpoa' | «Zurezko pasadizua jaisten zen artean, beronen ontzek karranka latz eta bizi bat atera zuten...» | (114) |
| oraindik orain 'duela gutxi / oraindikan' | «...Ganboako etxearen deitura daramatela eta, oraindik orain , (...) Jaun Matxin buruzagitzat aitortzen dutela.» | (84) |
| oroiz 'oroipenez' | «Bigarrenari Onzalu zeritzan (...). Hirugarrenari, Otxoa, Otsandion hildako osabaren oroiz .» | (72) |
| orrits 'jaialdia, ospakizuna' | «...gau erdi afari hau ez zen orritsetan eman ohi zuten otordu luze eta astun horietakoa, tripajai galanta zeritzaiokeena, alegia...» | (181) |
| ortu 'baratzea, soloa' | « Ortuari kontu egiteko grinarik ez zait sekula sortu, ez baita Aitonon Seme baten lanbidea...» | (101) |
| osin 'putzua' | «Ate nagusia osin gainean zegoen eta bikotea zen.» | (68) |
| otezko 'balizkoa, alegiazkoa, posiblea' | «...andrearekin eztabaidan iharduten zuen, euren seme-alabentzako otezko ezkontideen alderdi onak eta txarrak doi-doi neurtuaz.» | (80) |
| oturuntza 'janaldi ugaritsua' | «Muxikako amona-bilobek prestatu zuten oturuntza Jaun Matxin Ganboakoaren omenez, guztizkoa izan zen.» | (47) |
| otxan-otxan 'otzankiro, apaltasunez' | «Hau ez baitzen batere agindunahia eta otxan-otxan makurtu zitzaion bere amonari.» | (46) |
| panpin 'txukuna eta dotorea' | «Butroeko alabatxo panpinak soineko urdin baten estalgarri, gonagainezko zuri bat zeraman urrez bordatua...» | (109) |
| patal 'geldoa' | «Azaroa amaitzen ari zenez, eguzkiaren izpi txepel eta patalak zelai zabaletan, muino gainetan (...) kokatzen ziren nagiro...» | (122) |
| patxadan 'astiro, lasaikiro' | «— Zuen albiste eta aholkuak hausnartuko ditut patxadan —izan zen otsandiotar gazte sutsuaren erantzupen zuhurra—.» | (52) |
| pendiz 'malda, goiunea' | «Harkaitz gainetik ederki ikus zitezkeen etorkinak beren buruak gordeak edukirik, ezkutune onak baitzituen pendiz hark.» | (224) |
| periltsu 'arriskugarria' | «Pausu periltsu hau emateko, Txorgorik jakin erazi zion (...) perretxikotara zihoala eguerdian itzultzeko.» | (222) |
| pilpiragarri 'emoziozkoa' | «...beretzat zitekeen ametsik zoragarriena, ehize jolas pilpiragarriaz horditzea zen...» | (75) |
| pipertsu 'pikantea' | «Gainera, Begi Urdinarekin ere eleguri eta pipertsuak erabili zituen...» | (326) |
| pipertu 'interesgarri bihurtu' | «Izan ere, mintzagaia txepelki hasi bazen, familiakoen eta ahaideen albisteak elkarri emanaz, laster asko pipertu zen...» | (30) |
| pitotxa 'lepahoria' (marta) | «...kaputxadun dominozko kapa zabal eta ilunkara bat zeraman, barrutik pitotxa larruz forratua.» | (327) |



| | | |
|---|--|-------|
| pozkidagarri 'pozgarria, alaitasuna ematen' | «...Oneka (...) zen, inguru guztian somatzen zuen ustelgiro kiratsean, (...) neke aringarri eta lore usaintsu pozkidagarri .» | (261) |
| progotxu 'probetxua' | «...eta bere adiskiderik zintzoena eta leialena saldu ere bai, bere progotxuak hala eskatuz gero.» | (60) |
| progu 'hileta prozesioa' | «Jaun Gomizen bihotz ikara guztizkoa izan zen halako leialtasuna eta jarraigoa nabaritu zuenean proguan .» | (127) |
| pulunpatu 'murgildu' | «...alderdien arteko gudu zitaletan buru-belarri pulunpaturik , (...) errukiari bere bihotzeko ateak sorgor bihurtu zitzaizkion.» | (209) |
| sabel zorri 'tripa zorriak, gosea' | «Bart ez nian afaldu eta hainbesteko mendibidean neka-neka egin ondoren, igarri diezaiokek ene sabel zorriari .» | (177) |
| sabelkeria 'janarirako gehiegizko joera' | « Sabelkeria eta izorrakeria —edo hizketa modu leunagoz, jalekeria eta lizunkeria— zituen bizilege...» | (124) |
| sakaildu 'sakailatu, suntsitu' | «...hura Mondragoera iritsi baino lehen, bagoazke denok antxintxika, bi su artean sakailduak izan gura ez badugu...» | (278) |
| sarraski 'triskantza, txikizioa' | «...nolanahiko haize bolada sortu orduko, ustez itzalia zegoen txinparta, sutzen zen berriro, ikaragarritzko sarraskiak eginaz.» | (59) |
| satsu 'zikina, lohia, saskela' | «...aberastasunak ezin eros zezakeen bere indar satsuaz izpirituaren dohainik.» | (54) |
| sen 'berezko zentzua, joera' | «Zakurrak (...) maldan behera abiatu ziren, (...) beren jo mugaren berri senak jakinarazten ziela aditzera emanik.» | (69) |
| sendoetsi 'baiezatu' | «— Bai, hau da Bizkaia — sendoetsi zion Estibariz Mendiolakok...» | (34) |
| sesioan aritu 'eztabaidan, liskarrean' | «...Presebal zenuten zuen begikoa eta hirurok sesioan aritzen zineten ene lehengusu begi urdinak nori egiten zion txera hobe...» | (90) |
| setatsu 'tematia, egosgogorra' | «...ezin dezaket hilkintza onetsi(...), eta gure alderdikeria setatsu , makur eta krudelekin erabat bukatzea da ene helburu bakarra.» | (51) |
| sinestargal 'mesfidati, sinestu gabe' | «— Noiz eta nola? — galdetu zion Abendañoko jaunak sinestargal —.» | (280) |
| talai 'begiralekua' | «Dorre nagusi honek aitzin-gibiletara hiruna talai zituen eta saihetsetara bina» | (67) |
| tantai 'erraldoia' | «Baraxuengo tantaiak bete zuen bere eginkizun triste...» | (198) |
| topa egin 'brindisa egin' | «...gurenda honen eragile izan zareten guztiokin ene ardo kopa jo nahi nuke. Topa , beraz, guztion osasungarri!» | (243) |
| trosta 'trotea' | «Butroeko seme kementsua gau guztia ibili zen zaldiz ilargipean; ez, noski, arrapaladan (...) baina bai trosta bizi batean...» | (175) |
| txairoki 'dotore, ederkiro' | «...leiho luze-estuekin konbinaturik, aspilerak eta tronerak zituen txairoki sakabanatuta.» | (252) |
| txanbelin 'apaina, itxura dotorekoa' | «...harrizko mahai biribil eta txanbelin batek apaindura berezi eta bizigarri bat ematen zioten...» | (251) |
| txango 'bidaia' | «Baiezkoan, zalgurdia berak igorriko zien, berei zegokien handikitasunean eta erosotasunean egin zezaten txangoa .» | (326) |
| txango joan 'bidaian joan' | «... jakin erazi zion Elgoibarrera txango joateko prestaerak egiten hasteko garaia heldu zela.» | (151) |
| txastatu 'dastatu, probatu' | «— Pobretasunaren garratza txastatu ez duenak ez daki haudiki izateak zer balio duen...» | (93) |
| txatxala 'txoriburua' | «— Andre txatxala aho zikin hori!» | (76) |
| txera egin 'abegia, harrera' | «...hirurok sesioan aritzen zineten ene lehengusu begi urdinak nori egiten zion txera hobe...» | (90) |



| | | |
|---|--|-------|
| txiki-arraio egin 'zeharo suntsitu, ezereztu' | «...batak bestea txiki-arraio egitea zuten helburu bakar.» | (62) |
| txinparta 'su pindarra' | «...nolanahiko haize bolada sortu orduko, ustez itzalia zegoen txinparta , sutzen zen berriro, ikaragarritzko sarraskiak eginaz.» | (59) |
| txirrika 'polea' | «Kateok horman egindako bi zulotatik ateratzen ziren eta txirrika batzuen bitartez barrutik jaisten edo altxatzen zuten zubia.» | (68) |
| txirtxilatu 'zirtzilatu, birrindu, txikitu' | «...Lekutioko gaztelua hartzen saiatzen baldin bagara, guztiok txirtxilatu ko gaituzte Jaun Peruren gudariek.» | (131) |
| txitean-pitean 'une oro, eten gabe' | «Janaririk zapoetsuenak, leher eta zapart egiteko ugaritasunean, txitean-pitean ateratzen zituzten mahaira.» | (47) |
| txolin 'txoriburua, kaskarina' | «Uste dut ene alabarekin konponduko naizela. Ez al nau amodio zoro baten truk salduko txolin horrek.» | (322) |
| txoratil 'apur bat txoro, buruarin' | «Baina, Mari Gabonek, mutilekin txoratil jostatu arren, ez zituen aintzakotzat ere hartzen bere galaiak...» | (328) |
| txuliatu 'norbaitekin jolastu, adarra jo' | «Bazirudik, ordea, gu txuliatu nahian ari haizela zirika.» | (256) |
| ualanor 'txakur mota' (alano) | «Zezen-zakur eta ualanorek kupidagabe jazarririk, ehiztarien gordelekuetara urduri eta larri hurbiltzen ziren basahuntz...» | (98) |
| ubegi 'sorlekua' | «...egiaren zalantza apurrik ez edukitzeko, beharrezkoa zuen iturri ubegira jotzea...» | (221) |
| ugalde 'uholdea, uriola' | «Ekaitz ugaldeak pasako dituk eta zume landareak tinko iraunen dik, bazterretako hondamena irriabar iskiriotsu batez begietsiz.» | (231) |
| unto 'ontoa' | «...patio erdian unto baten gisa kokaturiko harrizko mahai biribil eta txanbelin batek apaindura berezi (...) bat ematen zioten...» | (251) |
| upulurda 'kasaka' | «Olasoko gaztelu-jauna, urdin koloreko upulurda batez jantzirik zihoan.» | (30) |
| uren 'noblea' | «Eta nork ideia hau burutik ken hirurogeita hamar urtetik gorako andre uren bati?» | (46) |
| urritz olo 'iraka' (belar txarra) | «Izan ere, deabrua beti ernai baitago urritz oloa nola ereingo...» | (56) |
| urrumaka 'kurruka' | «Ez dituzu ikusten usoak bezalatsu urrumaka ari direla elkarren maiteminez?» | (157) |
| urruza 'urrixa, emea, emakumea' | «Neure zigorrak aguro heziko du gure moxal urruza .» | (338) |
| urte joana 'iragandako urteak, denbora' | «Adatsa (...) urdintzen hasi zeukan baina, urte joanaren ezaugarri honek helduaroari dagokion lilura berezi bat ematen zion...» | (28) |
| urtetsu 'urte inguru' | «...Jaun Matxin baino sei-zazpi urtetsu zaharragoa zen.» | (32) |
| usnaka 'usaina hartzen' | «Zakurrak, isatsak dantzari eta ahoak zaunkari, poz jarioka eta muturrak lurrean usnaka , maldan behera abiatu ziren...» | (69) |
| utikan 'ken(du), alden(du), uxa(tu)' | «— Utikan gugandik bekaitzak, gorrotoak, mendekuak eta gainerako grina gaiztoak...» | (267) |
| uztarri 'menpekotasunezkoa' | «Oñatiarrek behin baino gehiagotan urratu nahi izan zuten Gebaratarren agintaritzak ezarri zien uztarri anker eta azpiratzailea...» | (206) |
| xehe 'arrunta' | «...gudu makur eta zitalez nazkatuak zeuden guztiak, nahiz jende xehak , nahiz goituak...» | (259) |
| zabal-antxa 'zabaltxoa' | «Beheko atea, ostera, zabal-antxa zen, abere eta zalgurdiak kabitzeko laingoa eta gazteluaren patiora zeukan sarrera zuzenki.» | (251) |
| zabalekikoa 'zabalduna, zabalekoa' | «Jaun Estibarizek upulurda berde-ilun bat zeraman soinean mauka zabalekikoa eta txapela hagaldun bat luma batez gailendurik.» | (32) |



| | | |
|--|--|-------|
| zain 'erroa, sustraia, susterra' | «...Ahaide Nagusien adiskiderik minenak ziren eta euren bihotzetan inon ez bezala egin zituzten zainak .» | (60) |
| zain-zain jarri 'zelatan bezala' | «...berebiziko zartakoa hartu zuen Butroetarren azpi joko honekin eta (...) zain-zain jarri zen...» | (64) |
| zainbizi 'urduria' | «...adatsa sobera urdintzen hasia, beharbada, urte aldiak baino gehiago bere izakera zainbizi eta sukorrak eraginda.» | (183) |
| zamari 'zama eramalea' | «Hurrengo goizean goiz atera ziren (...) beren ezkutari, morroi eta zamariez lagunduta...» | (48) |
| zapelaitz 'gabiraua' | «...hots, mendekua, dorreetxetako zapelaitz haien ohorezko legerik gailenena baitzen.» | (81) |
| zaputz egin 'kasurik ez egin' | «...urduri eta kezkatu jartzen ziren, nagusien dei ekintsuei zaputz eginik , ostera bideari lot zekizkien.» | (33) |
| zarrastagarri 'urragarria, txikiziozkoa' | «...laster, oso laster, Arrasate guztia sute bihurtuko duk, Doniane bezperako suterik zarrastagarriena ...» | (294) |
| zarri 'otzare gisakoa' | «...zamari edo zaldi isatsetara lotu eta espartzuzko zarrietan ipinirik, arrastaka eramanez izan daitezela...» | (357) |
| zartako 'kolpea' | «Jaun Peru Abendañokok berebiziko zartakoa hartu zuen Butroetarren azpi joko honekin...» | (64) |
| zauli 'flexiblea' | «— Dirudienez, Olasokoari ezpalik zauliena eta leunena deritzozu.» | (87) |
| zemaikor 'mehatxuzkoa' | «...haren azkeneko hitzak zorrotzak ez ezik zemaikorrak izan baziren ere, ez zuen zalantzarik (...) egin zion belzkeriaz.» | (220) |
| zer 'gauza (definitu gabeko edozer)' | «Ez zen, noski, ahuntzaren gauerdiko ezula jauregitar dama goitarrok edozein txangorako behar zituzten zer guztiak antolatzea.» | (151) |
| zinkide 'konjuratua' | «...Jaun Bikendi Arexolakok zelatu zuen bere zaldia eta Lekutioko bideari ekin zion zinkide guztien aitzindari.» | (181) |
| zizailu 'zitazailua, besaulkia' | «...Andre Elbira zizailu batean eseria zegoen...» | (96) |
| ziztatu 'sastatu' | «...zenbat giza-bihotz ez ote dituk heuk zauritu (...) hire gorrotzko pozoia giza-bihotz horietan ziztatuz , zorigaitza (...) ereinaz?» | (55) |
| zoronga 'emakumezkoen ile zapia' | «Adatsa bere soinekoarekin txit ederki zetorren zoronga batean bildurik zeukan, (...) aurpegiaren ederra nabarmenagotuz.» | (109) |
| zuntzunkeria 'papaukeria, lelokeria' | «Emakumeak eta fraideak janaritzen dituk horrelako zuntzunkeriez .» | (128) |
| zurabula 'galtza' | «...bere zurabula gorriak bota luze batzuen barrualdean kukutzen ziren.» | (30) |
| zurikeria 'faltsukeria' | «...grina klase guztiak (...), baina harrokeriaren seme direnak bereziki — nagusikeria, ankerkeria, zurikeria ...» | (60) |
| zurrian 'itxuran, gisan, bezala' | «...baratzeko pikupe batean gorde ziren bakartasun zurrian eta begiratu desegokiei itzul egiteko.» | (154) |
| zuzi 'tortxa' | «... zuzi irazekiek —guztiz ere erranbelen eraginez jaurtikiak—, (...) leihoetan sartuz bete ohi zuten beren egitekoa.» | (302) |